

Asia: VN/25874/2020

Hallituksen esitysluonnos laiksi Sallatunturin kansallispuistosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Onkamon Erä ry

Lausunto

Pasi Purhonen

pasi.purhonen@pp4.inet.fi

Puh.: 0400969203

23.4.2021

1(10)

Ympäristöministeriölle

Hallituksen esitys Sallatunturin kansallispuistoksi

Lausunnonantajan lyhyt esittely

Onkamon Erä ry toimii Onkamon ja nyt suunnittelussa olevan Sallan kansallispuiston alueella. Pääosa sen jäsenistä asuu ja vaikuttaa suunnitellun alueen välittömässä ympäristössä. Onkamon Erä ry:ssä on jäseniä 207, pääosan jäsenyys liittyy maanomistukseen. Onkamon kylässä on vakituisia asukkaita 58. Kylän ympäristössä on runsaasti vapaa-ajan asuntoja, joiden omistus on pääosin entisillä Onkamon kylän asukkailla tai heidän jälkeläisillään. Onkamon Erä ry toimii sääntöjensä mukaisesti myös Onkamon kylän kyläyhdistyksenä.

Onkamon kylän sijainti Kansallispuistoon nähden

Onkamon kylä sijaitsee suunnitellun Sallatunturin kansallispuiston eteläpuolella. Idässä alue rajoittuu valtakunnanrajaan Venäjään. Kylän eteläpuolella sijaitsee laajoja suoalueita. Ainoaksi vapaaksi liikkumissuunnaksi jäisi kapea sektori kylän läntisellä puolella, johon kansallispuisto osin sielläkin ulottuu. Lisäksi liikkumista on rajoitettu 1-3 km levyisellä rajavyöhykkeellä. Kartalta katsottuna kansallispuistorajoitusten vaikutus näkyy konkreettisesti (liite 1). Onkamon kylä jäisi mottiin, pussin perälle, kun kansallispuistossa rajoitetaan vapaata kulkuoikeutta. Puiston alue kaventaa kohtuuttomasti onkamolaisten liikkumista, metsästystä, kalastusta, luonnontuotteiden keruuta, rantautumista sen lähiympäristössä. On kohtuutonta kieltää heiltä näitä olemassa olevia oikeuksia tai asettaa niitä lupamenettelyn alle.

Onkamon kylä on vanha lappalaiskylä Kuolajärven pitäjässä, jonka elämään vahvasti liittyy nyt suunnitteilla oleva Sallatunturin kansallispuiston alue. Alueen väestöllä on vahva perintö ja kulttuuri elämisestä luonnon kanssa sopusoinnussa. Luonto Onkamon kylän ja Onkamojärven ympärillä on oman pihapiirin jatke.

Suunniteltu Sallatunturin kansallispuisto tulee vaikuttamaan erittäin merkittävästi Onkamon kylän vakituisiin asukkaisiin ja maanomistajiin kuin myös laajempaan joukkoon Sallassa vakituisesti asuvia, paikallisia ihmisiä, pitäjäläisiä. Olemme asiassa asianosaisia, joilla on painavaa asiaa Sallatunturin kansallispuiston aiheuttamista menetyksistä kuin myös hyödyistä.

Ehdotuksemme on, että hallituksen esitykseen kansallispuiston tavoitteisiin lisättäisiin tavoite, joka kohdistuu paikallisten oikeuksien säilyttämiseen ja kylien kehittämiseen sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti.

Tämän lausunnon päätteemat

Kansallispuiston nimeksi aluetta ja tavoitteita kuvaava Sallan kansallispuisto.

Kansallispuiston kehittämiseen on saatava mukaan tavoite paikallisen asukkaan oikeuksista alueen käyttöön tasavertaisesti alueen suojelun ja matkailun tavoitteiden rinnalle.

Paikallisten asukkaiden olemassa olevat oikeudet eivät ole päällekkäisiä tai toisiaan poissulkevia luonnonsuojelun tai matkailun tavoitteiden kanssa.

Kiinteistön omistus ja asianosaisuus

Osallistaminen ei toimi. Kansallispuiston esiselvityksen mukaan kansallispuisto nähtiin myönteisenä asiana, jos siinä otetaan paikalliset oikeudet huomioon. Tällä hetkellä paikallisia oikeuksia ei ole juurikaan huomioitu hallituksen esityksessä laiksi Sallantunturin kansallispuistosta.

Itälapin asukkaille, pitäjäläisille, paikallisille asukkaille on annettu ikiaikainen nautintaoikeus alueen maihin ja vesistöihin knihti- eli ruutusopimuksessa (vuodelta 1789). Kevyin perustein ei saa sivuuttaa ikiaikaista oikeutta alueen käyttöön.

Vahvoiksi oikeuksiksi tulisi määritellä paikallisen tai kansallispuistoon rajoittuvien kylien vakituisten asukkaiden oikeudet; luontaistalous poronhoito, metsästys, kalastus, luonnontuotteiden keräys ja näihin kiinteästi liittyvät liikkumisen tarpeet.

Paikallisille merkittävät asiat tulee turvata pysyvästi ja vaikuttavasti lainsäädännön kautta. Lailla on säädettävä yksilön oikeuksien velvollisuuksista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan kuuluvat lain alaan.

Lähtökohdaksi tulee ottaa olemassa olevat oikeudet ja niiden mukaisen toiminnan salliminen. Niistä poikkeaminen voi olla mahdollista laissa tarkkarajaisesti määritellyin poikkeuksin.

Kulkuyhteyksien järjestäminen kansallispuiston alueella mahdollistaa toiminnan kansallispuiston alueella ja on tavoitteiden toteuttamisen kannalta kaikkien etu.

Viranomaisen toiminta ja lupahallinto tulee rajoittaa koskemaan vain käytäntöä palvelevia tarpeellisia toimintoja. Yleistoimivaltaa ja valtaa, joka kohdistuu henkilöiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin tulee olla lain tasolla määritelty tarkkarajaisemmaksi ja täsmällisemmäksi.

Suunnitellun kansallispuistoalueen kehittäminen ja resurssien ohjaaminen tulee kohdistaa palvelemaan kaikkia, myös paikallisten asukkaiden tarpeita. Hallituksen esityksessä nyt olevia kehittämisehdotuksia voitaisiin kohdentaa pienin muutoksin myös täyttämään paikallisten tarpeita.

Muutosesitys hallituksen esitys laiksi Sallantunturin kansallispuistosta kohtaan 3 tavoitteet

3 Tavoitteet ”Esityksen erityisenä tavoitteena on toteuttaa Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta hallitusohjelmaa. Ohjelman strategiseen kokonaisuuteen 3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi on sisällytetty kirjaus kansallispuistoverkoston laajentamisesta. Kansallispuiston perustaminen tukee osaltaan myös hallitusohjelman kokonaisuuden 3.4 Elinvoimainen Suomi toteutumista edistämällä matkailualan kestävää kasvua sekä luomalla lisää mahdollisuuksia matkailuyrittäjyydelle ja matkailumarkkinoinnille.”

Lisäys HE laiksi Sallatunturin kansallispuistosta tavoitteet kohta 3) uusi 3.5 kohta

Perustelut tavoitteelle 3.5 Vahvasti sallalainen kasallispuisto;

Sallan kansallispuiston tavoitteeksi tulee asettaa kansalaisten, sallalaisten oma kansallispuisto, jossa turvataan syrjäisen ja vähäväkisen kunnan omien asukkaiden tarpeita. Maaseutukyliin elinkeinorakenteen vahvistaminen ja kehittäminen vahvistaa maaseutua ja pitää kylät virkeinä ja elävinä. Parhaimmillaan kansallispuisto ja sen kävijämäärät synnyttävät lähimarkkinat ja kyliin syntyy potentiaalia uusille ja monialaisille maaseutuyrityksille. Kasvat asiakasmäärät lisäävät luonnontuotteiden hyödyntämistä lähiruuan tuotannossa. Elintarvikkeiden tuottaminen lähellä kuluttajia on kestävä kehityksen mukainen ratkaisu.

Osallistava ja osaava Suomi -hallitusohjelma nostaa sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta -tavoitteen hallitusohjelmaan. Tämän toteuttamiseksi on otettava huomioon vahva osallistaminen sosiaalisen hyväksynnän saamiseksi. Se tarkoittaa askelta tosiasiallisen osallistamisen suuntaan - kuulemisissakin esille nousevien asioiden konkreettiseen toteuttamiseen. Mikäli näin ei toimita, osallistaminen ja kuuleminen ovat vain sanan helinää.

Luonnon suojeluun on saatava uutta ajattelutapaa. Paikalliset oikeudet vähäväkisillä ja syrjäisillä alueilla eivät ole ristiriidassa luonnon monimuotoisuuden tai vähähiilisyys tavoitteiden kanssa. Toisaalta luonnon suojelusta ei saa tehdä vaihtoehtoa paikallisten oikeuksien kanssa. Osallistamisen vieminen konkreettisten ja näkyvien tekojen tasolle toteuttaa uutta ajattelutapaa.

Muut perustelut muutosesitykselle laiksi Sallan kansallispuistosta

Kansallispuiston nimeksi tulee saada aluetta ja tavoitteita kuvaava nimi: Sallan kansallispuisto.

Perustelut: Sallan kansallispuisto on nimenä selvempi, myös ulkomaan kieleksi käännettynä. Sallan kansallispuisto kuvaa paremmin puiston sijaintia. Puiston hakuvaiheessakin oli nimenä Sallan kansallispuisto. Historialliset Sallatunturit ovat virallisesti Venäjän puolella.

Paikallisten oikeuksien turvaamisen perusteet

Tärkeimmät paikallisten oikeudet on saatava lain tasolle. Se mitä ei ole laissa, sitä ei ole olemassa, kun on kyse oikeuksista tai niiden suojaamisesta. Kansallispuiston hallinnosta vastaava viranomaisena hakee lainsäädännöstä rajat toiminnalleen. Perustuen kokemuksiin muista kansallispuistoista voimme todeta, että hoito- ja käyttösuunnitelmassa tai kansallispuiston järjestyssäännön tasolla paikallisten oikeuksia ei voida tosiasiallisesti ja vaikuttavasti turvata, ellei siitä ole lain tasolla annettua ohjeistusta tai rajoitusta. Paikallisuus tulee silti olla edustettuna em. sääntöjen laatimisessa niin, että paikallisella edustajalla on tosiasiallinen vaikutusmahdollisuus hoito- ja käyttösuunnitelmiin kuin myös järjestyssääntöön.

Asianomaisasema

Asianosaisia on kuultava ja heidän näkemyksensä on huomioitava järjestettäessä alueen käyttötarkoitusta uudelleen. Asianomaisten kuuleminen ja tosiasiallinen vaikuttaminen asiaan lain valmisteluvaiheessa on riittämätön ja puutteellinen.

Kansallispuiston rajanaapurit ovat asianosaisia asiassa, samoin ne maanomistajat, joilla maita jää kansallispuiston sisälle kuin myös he joiden maita sijaitsee molemmin puolin suunnitellun puiston aluetta. Paikalliset metsästys- ja kalastusseurat sekä kyläyhdistykset ovat asianosaisia.

Kiinteistöt kansallispuiston alueella ja siihen rajoittuen

Onkamon, Aatsingin, Kelloselän ja Sallan kylien maanomistajille kansallispuiston alueella on merkittäviä vaikutuksia, niin positiivisia kuin negatiivisia. Haitallisten vaikutusten estämiseksi ja lieventämiseksi on tässä vaiheessa tehtävissä paljonkin.

Ensin on tunnistettava vaikutukset ja sitten haettava niihin vaikuttavia keinoja. Alle on kerätty niistä tärkeimpiä:

Jokaisen omaisuus on turvattu. Kansallispuiston sisällä ja siihen rajoittuvien yksityisomistuksessa olevien alueiden omistuksen pysyvyys, arvo ja saavutettavuus (liikkumisoikeus) on turvattava

lainsäädännön kautta. Kansallispuiston sisälle jäävien alueiden kehittämistä ja käyttöä ei saa vaikeuttaa ja näin aiheuttaa alueen arvon alentumista.

Sallan kansallispuiston sisälle jääviin ja niille puistoon rajoituville kiinteistöille, joille ei ole mahdollista järjestää tieoikeutta muuta kautta, on turvattava kulkuoikeus ja tierasite. Maanomistajalle ja muille toistuvasti liikkumisen tarpeen omaaville paikallisille asukkaille tulee sallia liikkuminen puistoon rakennettavien rakenteiden, teiden yms. käyttö toistaiseksi olemassa olevilla luvalla. On kansantaloudellista tuhlausta rajoittaa huoltoteiden yms. rakenteiden käyttöä lupamenettelyillä ja kielloilla liikkumiselta, johon ao. taholla on tarve.

Kulkuoikeuksien järjestäminen ja kiinteistötoimitukset tulee järjestellä kansallispuiston kiinteistötoimituksen yhteydessä. Toimituksesta ei saa aiheutua maanomistajille kansallispuistosta johtuvia kustannuksia.

Onkamon Erän ry:llä on metsästysmaja Keulajängällä, joka sijaitsee keskeisellä paikalla kansallispuiston sisällä. Se sijaitsee keskellä onkamolaisten perinteistä metsästysaluetta palvelen tukikohtana ja yöpymispaikkana Onkamon Erän jäseniä ja metsästäjiä sekä Onkamon kylän asukkaita. Kaikille Onkamon Erän jäsenille perheineen on taattava liikkumisoikeus metsästysmajalle tarvittaessa myös moottorikäyttöisellä ajoneuvolla. Paikan kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi tulee varata mahdollisuus, mikäli Sallan kansallispuisto perustetaan.

Paikalliset oikeudet, historiasta kumpuava vahva oikeus

Paikallisten oikeudet on nostettava esiin kansallispuistolaisissa lain tasolle olemassa olevaksi oikeuksiksi. Emme näe sellaista ristiriitaa paikallisten oikeuksien ja suojelun kesken, joka ei olisi ratkaistavissa, jos Sallan kansallispuisto alueelle perustettaisiin.

Luonnonarvojen vaarantumista ei voi perustella paikallisten toimimisella alueella. Paikallisella alueen käyttämisellä ei vaaranneta alueen suojeltavia arvoja; vanhoja metsiä, aapasaita, hautavajoaman ainutlaatuisuutta ja kauneutta, suojeltujen lajien säilymistä.

Ei ole mitään syytä epäillä, etteikö näin jatkuisikin. Muutokset luonnossa ovat aiheutuneet lähinnä metsätaloudesta ennen suojelupäätöstä.

Ruotusopimus Sallan alueella tuo paikallisille vahvan oikeuden hyödyntää myös jatkossa nyt suunniteltua kansallispuiston aluetta. Alueen käyttöön, etenkin uusien maahan liittyvien oikeuksien käsittelyssä, tarvitaan pitäjäläisten suostumus, tarvittaessa kansalaisäänestys.

Knihtikontrahti eli ruotusopimus koskee Kuolajärven, Kemijärven ja Kuusamon aluetta. Sopimuksen pykälissä käytetään oikeuksien ajalliseen voimassaoloon liittyvässä määrittelyssä sanamuotoa ”ikuisiksi päiviksi” ja ”..ainaiseksi pysyviksi..” Tämä tekee etenkin Kuolajärven (vuodesta 1936 Salla, nykyisin vastaa Sallan aluetta), Kemijärven ja Kuusamon sopimuksista vahvoja sopimuksia.

Sopimukseen liittyvissä, myöhemmissä oikeudenkäynneissä nousee esiin pitäjäläisten suostumuksen tärkeys alueen käytöstä määrättäessä. Sallan kunnan asukkaita on kuultu esiselvitystä varten – silloin kun kansallispuisto oli vasta ensimmäisten ajatuksen asteella. Asianosaiskuulemisista on laiminlyöty. Sallan asukkaiden, pitäjäläisten asianomistajien ja maanomistajien suostumusta ei ole kysely tai saatu.

Seikkoja, jotka osoittavat ruotusopimuksen olevan ja vaikuttavan edelleen etenkin Itä-Lapin alueella:

Metsästyslain 8 §:n vapaa metsästysoikeus kuntalaisille valtion alueella perustuu näihin aikoinaan tehtyihin sopimuksiin. Kuolajärven, Kuusamon ja Kemijärven pitäjillä on vielä parempi oikeus maan käyttöön kuin muilla pitäjillä. (Sittemmin lainsäädännöllä on metsästysoikeutta laajennettu koskemaan koko Lappia ja Kainuuta). Poronhoitoa on mahdollista harjoittaa maanomistuksesta riippumatta.

Meillä on olemassa oikeustapauksia niin metsästyksen kuin kalastuksenkin osalta. Esimerkkinä korkeimman oikeuden päätös v. 1968 (toimitus 725, 25.7.1968). Päätös koskee Aatsingin kantatiloja (1-10), jossa korkein oikeus vahvistaa ratkaisullaan tiloille 1-10 kohdistuvan oikeuden kalastaa Onkamojärven kalakentällä. Sekin perustuu vanhoihin maaoikeuksiin.

Eriytinen oikeus, oikeus käyttää aluetta kiinnittyy kiinteistöihin. Kenellä on kompetenssia neuvotella, luovuttaa oikeutta kolmannelle?

Metsästys, kalastus ja luontaistalous

Hallituksen esitys kohta 4.1, s.6, kappale 1,

HE 4.1 ” Metsästyksen ja porovahinkoja aiheuttavien petojen poistamisen osalta säädettäisiin kuitenkin eräitä paikalliset olosuhteet huomioon ottavia poikkeuksia, jotka eivät ole ristiriidassa kansallispuiston perustamistavoitteen kanssa.”

Lisäys hallituksen esitykseen 4.1, s 6, kappale 1

... Luontaistalouden, metsästyksen, kalastuksen ja luonnontuotteiden keruun osalta ja porovahinkoja aiheuttavien petojen poistamisen sekä näihin liittyvien keskeisten toimintojen, kuten

liikkuminen alueella, osalta säädettäisiin kuitenkin eräitä paikalliset olosuhteet huomioon ottavia poikkeuksia, jotka eivät ole ristiriidassa kansallispuiston perustamistavoitteen kanssa.

Hallituksen esitys 4.1, s. 6. kappale 3

” Laajoilla ja syrjäisillä alueilla voidaan kuitenkin sallia paikallisen väestön perinteisen luontaistalouden harjoittaminen, joka ei ole ristiriidassa alueen luontoarvojen suojelun kanssa. Suomessa ohjeistusta on sovellettu niin, että paikallisten asukkaiden metsästys ja poronhoito on sallittu Pohjois-Suomen pinta-alaltaan laajoissa kansallispuistoissa.”

Lisäys hallituksen esitykseen 4.1, s 6, kappale 3

Laajoilla ja syrjäisillä alueilla voidaan kuitenkin sallia paikallisen väestön perinteisen luontaistalouden harjoittaminen, joka ei ole ristiriidassa alueen luontoarvojen suojelun kanssa. Suomessa ohjeistusta on sovellettu niin, että paikallisten asukkaiden metsästys ja poronhoito on sallittu Pohjois-Suomen pinta-alaltaan laajoissa kansallispuistoissa. Sallan kansallispuistossa on perusteltua sallia paikallisille asukkaille oikeus harjoittaa metsästystä, kalastusta ja luonnontuotteiden keruuta sekä oikeus liikkua näissä tehtävissä kansallispuiston alueella.

Perustelu

Suomessa on IUCN ohjeistusta sovellettu siten, että paikallisten asukkaiden metsästys ja poronhoito on turvattu pinta-alaltaan laajoissa kansallispuistoissa.

Luontaistaloudella on edelleen suuri merkitys Itä-Lapin ja Sallan syrjäisien alueiden asukkaille, jossa ei ole työpaikkoja tai harrastusmahdollisuuksia juurikaan tarjolla. Luontaistalous koko laajuudessaan on perusteltua ottaa mukaan Sallan kansallispuistossa sallittuihin ja kehitettäviin toimintamuotoihin. Paikallisten asukkaiden oikeus harjoittaa metsästystä, kalastusta ja luonnontuotteiden kestävää keruuta sekä liikkuminen näissä merkeissä kansallispuiston alueella tulee nostaa lain tasolle.

Metsästys

Luontaistalous, metsästys, kalastus sekä luonnontuotteiden keruu on turvattava paikallisille asukkaille Sallan kansallispuiston alueella.

Metsästyslain 8 § on yksi perusta kansallispuiston käytölle. Yhtä tärkeitä ovat sääntelyt, jotka mahdollistavat ja takaavat kuntalaisille tosiasiallisen oikeuden toteuttaa vapaata metsästysoikeutta. Näitä ovat muun muassa liikkuminen alueella metsästystarkoituksessa, olemassa olevien teiden käyttäminen metsästysalueen saavuttamiseen, koiran käyttö metsästyksessä ja moottorikäyttöisen ajoneuvon käyttö saaliin kuljettamisessa niin lumettomalla kuin lumipeitteisellä alueella.

Huomattava osa Onkamon Erä ry:n maanomistajajäsenistä ja jäsenistä on ulkopaikkakuntalaisia. Paikkakunnalta muuttaa pois paljon nuoria metsästysseurojen jäseniä lähinnä opiskelun ja työn takia. Mikäli näiden henkilöiden metsästysoikeus evättäisiin, niin hankaloittaisi se suuresti metsästysseurojen toimintaa ja katkaisisi nuorten siteet metsästysperinteeseen. Näiden poismuuttaneiden henkilöiden ”juuret” ovat kuitenkin syvällä paikkakunnalla ja moni vieraillee alueella tiheään.

Pienpetojen pyynti ja karhun kiintiömetsästys ovat alueella merkittäviä. Myös suurpetojen kannanhoidollinen metsästys tulee sallia.

Esitysluonnoksessa on kerrottu epäselvästi, kenelle hirvenmetsästysoikeus todella kuuluu. Kuuluuko se pelkästään metsästysseuralle, jonka metsästysalue fyysisesti rajoittuu esitettyyn puistoon? Tällä muutoksella halutaan selventää asiaa siten, että hirvenmetsästysoikeus olisi kaikilla niillä paikallisilla asukkailla ja Sallaan rekisteröityneillä metsästysseurojen jäsenillä, jotka ovat saaneet Metsähallitukselta alueluvan hirvenmetsästyksen. Täällä kuitenkin on erityinen merkitys niiden metsästysseurojen, kuten Onkamon Erä ry:n, jäsenille, joiden metsästysalue rajoittuu fyysisesti esitettyyn puistoon.

Saaliiksi saadun hirven tai karhun noutaminen ilman maastoajoneuvoa heikentäisi saaliin lihan laatua, eikä se täyttäisi nykyisiä korkeita hygieniavaatimuksia. Pienpetojen pyynnissä käytettävien loukku- ja rautapyydysten kokeminen tapahtuu lumipeitteiseen aikaan pääosin moottorikelkalla. Mikäli liikkuminen moottoriajoneuvolla puiston alueella kielletään, se aiheuttaisi pienpetopyynnin vähenemisen jopa loppumisen. Tällöin alueesta muodostuu pienpetojen reservaattialue, joka vaikuttaisi negatiivisesti monien lajien määrään paitsi kansallispuiston alueella niin myös laajemmin sen ympäristössä. Liikkuminen moottorikäyttöisellä ajoneuvolla sallittaisiin toistaiseksi voimassa olevalla lupaviranomaisen maastoliikenneluvalla.

Paikallisille metsästäjille, kalastajille ja luonnontuotteiden kerääjille tulee turvata alueella olevien ja sille rakennettavien ja ylläpidettävien huoltoteiden käyttö alueella liikkumista varten.

Kalastus

Kalastus alueella on turvattava kalastuslain 8 §:n mukaisesti. Kalastusoikeutta ei tule kaventaa paikallisilta asukkailta.

Poronhoito

Poronhoito on turvattava alueella poronhoitolain mukaisesti.

Luontaistalous

Paikallisille asukkaille luontaistalous on merkityksellistä, ja se on kestävää luonnon käyttöä kohdistuen uusiutuviin luonnonvaroihin. Liikkuminen alueelle ja alueella on turvattava. Vähäinen alueen käyttö ei vahingoita luontoa.

Tässä lausunnossa on esitetty monia perusteita, jotka nostavat esille luontaistalouden merkityksen paikallisille asukkaille myös kansallispuiston alueella. Luontaistalous on yksi, jopa ainut lähietäisyydellä saavutettavissa oleva elämäntapa ja virkistystoiminta, jolla on vaikutusta syrjäisten seutujen elämisen laatuun vaikuttavana tekijänä. Paikallisten asukkaiden alueen käyttämisellä ei vaaranneta alueen suojeltavia arvoja (vanhoja metsiä, aapasoita, hautavajoaman ainutlaatuisuutta ja kauneutta, suojeltujen lajien säilymistä). Luonnonarvojen vaarantumista ei voi perustella paikallisten toimimisella kansallispuistoksi suunnitellulla alueella.

Kansallispuistoksi suunniteltu alue on aina ollut ja on edelleen sen ympärillä asuvien paikallisten käyttämä luonnon antimien aitta. Luontaistalous kuuluu perinteiseen elämäntapaan Sallassa. Se on merkittävä luonnontuotteiden, kuten marjojen (hilla, mustikka, kaarnikka, puolukka, karpalo ja vadelma) sekä sienien keräysalue, joilla on merkittävää taloudellistakin merkitystä paikallisille asukkaille. Luonnon tuottama sato käytetään omassa taloudessa ja ylimäärä myydään. Maaseutuelinkeinojen kehittämisessä luonnontuotteet ja lähiruoka ovat potentiaalinen kehittämisen kohde.

Virkistyskäyttö

Paikallisten asukkaiden oikeus virkistyskäyttöön kansallispuiston alueella on turvattava. Kansallispuiston alue on Onkamon paikallisille asukkaille merkittävä virkistyskäyttökohteena ja keskeisenä tukikohtana Onkamon Erän ry:n omistama metsästysmaja. Se sijaitsee lähellä ja tarjoaa ainutkertaisia luontokokemuksia. Syrjäisen sijaintinsa vuoksi konserttitalit, museot, sporttiklubit, skeittihallit ym. elämysteollisuuden palvelut eivät ole paikallisen väestön ulottuvilla. Luonto, metsästys, kalastus, marjastus, retkeily, leiriytyminen ym. luonnonkäyttö antaa mahdollisuuksia viihtyä ja virkistäytyä alueella. Oikeus käyttää laajasti kansallispuiston aluetta lisää asukkaiden viihtyvyyttä, turvallisuutta, sosiaalista yhteenkuuluvuutta.

Liikkumisen turvaaminen kansallispuistossa, tarve ja perustelua

Paikallisilla ja etenkin kansallispuiston välittömässä läheisyydessä sijaitsevien kylien asukkailla on perusteltu tarve liikkua kansallispuiston alueella.

Liikkuminen, tarvittaessa myös moottorikäyttöisellä ajoneuvolla, kansallispuiston alueella tulee turvata kaikkien sallittujen toimintamuotojen osalta, (muun muassa metsästys kalastus, luontaistuotteiden keruu, poronhoito ja virkistyskäyttö). Se pitää sisällään myös rantautumisen ja mairinnousun etenkin Onkamojärveltä ja Latvajärveltä suoraan kansallispuiston alueelle.

Kulkemisen järjestäminen infra, tiet, tienpohjat, urat, polut, sillat, ja rantautumispaikat ym. kansallispuistoa palvelevat rakenteet kansallispuiston alueella tulee ulottaa palvelemaan myös

paikallisia asukkaita. Rakenteiden suunnitteluun jo varhaisessa vaiheessa tulee ottaa mukaan paikallinen lähikylän asukas.

Tietoliikenneverkon parantaminen alueella on turvallisuuskysymys ja palvelee kaikkia alueella liikkuvia.

Mahdollisen loukkaantumisen tai tapaturman sattuessa pelastustehtävissä olevien henkilöiden pääseminen alueelle moottoriajoneuvolla tulee olla mutkatonta, eikä sitä saa hankaloittaa teiden sulkemisilla. Teiden yhdistäminen helpottaisi ja nopeuttaisi kansallispuiston pelastus-, huolto- ja valvontatehtäviä. Tie myös ohjaa paikallisen väestön liikkumisen uralle puiston läpi.

Tieyhteys Onkamon ja Aatsingin kylien välille

Kulkeminen kylien välillä on vanha olemassa oleva oikeus perustuen ikiaikaiseen oikeuteen käyttää aluetta. Kulkuoikeuksien tarve on yhä edelleen olemassa, mm. maanomistus, luontaistalous, kalastus, metsästys, paikallinen virkistyskäyttö.

Yksi perustie kansallispuiston alueella palvelisi kaikkia heitä, joilla on tarve liikkua alueella. Tällä hetkellä tieyhteys on olemassa Onkamosta Aatsinkia kohti, kuin myös Aatsingista Onkamoon. Tien päät eivät kohtaa. Kansallispuiston alueen käytön järjestämiseksi ja kylien välisen liikkumisen turvaamiseksi ja helpottamiseksi ehdotamme tietä yhteystieksi paikallisille, maanomistajille ja huoltotieksi kansallispuiston kävijöille. Samalla se palvelee metsästystä, kalastusta ja luonnontuotteiden keräilyä. Mikäli läpikulkua tieyhteydellä on tarpeen rajata, siihen voidaan käyttää pysyviä, toistaiseksi voimassa olevia tarveperusteisia lupia. Tieyhteys tuo etuja monille tahoille ollen huoltotie, kulkuyhteys, kylienvälinen yhteys. Se lisää turvallisuutta, toimii huoltotienä matkailussa kuin myös alueen muilla käyttäjillä, palvelee alueiden saavutettavuutta, käy kulkureitiksi Rajavartiolaitokselle välillä Kelloselkä - Onkamo lyhentäen vasteaikoja, keskittää liikkumista yhdelle reitille ja vähentää liikkumisen paineita puiston alueella.

Aatsinkilaisilla on kalakenttä Onkamojärvellä ja onkamolaisilla on palstoja Aatsingin kylän puolella kansallispuiston pohjoisrajan tuntumassa. Kylien välillä kulkeminen on tapahtunut kairan poikki suoraan lyhintä reittiä.

Lupahallinto

Viranomaistaholle on tämänhetkisessä hallituksen esityksessä annettu blankosäädöksellä. Ne eivät sovellu säädöksiin, joilla puututaan yksilön oikeuksien rajoittamiseen. Tämän kaltainen toimivalta tulee säädellä ja rajata lain tasolla tarkempirajaiseksi.

Tarvitaan paikallisten asukkaiden oikeuksien siirtäminen lainsäädännön alle. Se parantaa lupamenettelyn kohteena olevan oikeusturvaa. Samalla annetaan lupaviranomaisen toimivallalle rajat.

Lähes kaikki kansallispuiston paikallisen asiakkaan oikeudet on siirretty lupaviranomaisen – tässä tapauksessa Metsähallituksen alaisuuteen. Lähes jokaiseen toimintaan tarvitaan lupa. Tämä sinänsä on myös taloudellinen kysymys niin lupaviranomaiselle kuin myös luvan hakijalle. Vaikka luvat

olisivat tällä hetkellä osin maksuttomia, on lupahallinnossa yleisesti nähtävissä paineita määrätä maksullisuudesta maksuperustelaissa.

Lupahallintobyrokratia tulee vähentää ja luvan maksuttomuus tulee turvata paikallisille asukkaille. Jos asukkaalla on olemassa oleva oikeus liikkua alueella, lupamenettely on tarpeeton. Tarveperustaiset, toistaiseksi voimassa olevat luvat tulee ottaa käyttöön. Tulee kehittää yksi lupa, joka pitää sisällään keskeiset alueen käyttämiseen liittyvät toiminnot.

Alueen kehittäminen

Kylien elinvoimaisuuden kehittäminen ja vahvistaminen tulee olla tavoitetasollakin mukana rintarinnan matkailun tavoitteiden kanssa. Kansallispuiston tavoitteissa nostetaan esille matkailu. Kansallispuistoon rajoittuvat kylät ovat sijainniltaan erinomaisia monialaiselle yritystoiminnalle, mm tuottamaan palveluja – muitakin kuin matkailua palvelevia, kuten rakentaminen, elintarviketuotanto, liikkumiseen liittyvät ym. palvelut.

Esitettyyn kansallispuistoon rajoittuvien ja sisään sijoittuvien yksityisten kiinteistöjen käyttö ja niille siirtyminen sekä niiden huoltaminen tulee olla mahdollista. Esitetystä kansallispuistosta tulee luoda reitistö lähialueen kyliin Sallatunturin matkailukeskuksen lisäksi. Muun muassa Onkamon kylän maisemareitti tulee liittää edellä mainittuun reitistöön. Alueelle tulee rakentaa käyttäjiä palvelevia rakenteita kuten pysäköintialueita, tulistelupaikkoja, laavuja, näköalatorneja, biokäymälöitä sekä jätteenkeruupisteitä ym. kohteita.

Esitetyn Sallan kansallispuiston tulee tukea myös ympäristön kylien elinvoimaisuutta ja näkyvyyttä eikä ainoastaan Sallatunturin matkailukeskusta.

Sallan kansallispuistohankkeen talous

Kansallispuistohankkeella on alueen kehittämisessä monia suunnitelmia, jotka palvelevat sellaisenaan tai vähäisiltä osin muutettuna esittämiemme tavoitteiden toteuttamista. Pääosin esityksemme ovat kansantaloudellisesti katsottuna ja pidemmällä aikavälillä tarkasteltuina kannattavia investointeja. Sallalaisten kylien kehittäminen nostaa alueen elinvoimaa. Matkailijoiden käyttöön tarkoitettujen kansallispuistoa palvelevien yllä mainittujen rakenteiden rakentaminen voisi kuulua kansallispuiston budjettiin.

Lainsäädäntö

Laki Sallatunturin kansallispuistosta on blanko -laki. Siihen otetaan LSL 13 § ja siinä oleva LSL 18 § sekä LSL 14 ja 15 pykälät osaksi lakia Sallatunturin kansallispuistosta. Blanco -säädökset ovat lukijalleen erittäin epäselvä. Kun niitä on tarkoitus sellaisenaan soveltaa puiston alueella, tarkoittaa se, että kaikki niissä sanottu toiminta 1) lähtökohtaisesti kielletään alueella, joista 2) saatetaan poiketa, mutta 3) asetetaan varmuuden vuoksi laajoja valtuuksia omaava virkamies päättämään

oikeuksien käytöstä. Oikeuksista, velvollisuuksista, joilla on suurta merkitystä kansalaisille, on päätettävä laissa ei viranomaistasolla.

Paikalliselle asukkaalle oikeudet alueella toimimiseen ovat jo olemassa. On aika nostaa nämä vahvat erityiset oikeudet lain tasolle.

Alue on kooltaan noin 9 360 ha. Koko tämä alue on ollut onkamolaisten toiminta-alueena satoja vuosia (Onkamo on vanha asutuskylä Kuolajärven pitäjässä). Sen riista- ja kalavarat sekä muut luontaistuotteet ovat olleet ja ovat edelleen merkittävä lisä alueen väestön elämisessä. Alue on siirretty valtion omistukseen, mutta alueen käyttö on turvattu lainsäädännöllä. Tähän saakka on ollut itsestään selvää alueen käytön salliminen paikalliselle. Sallatunturin kansallispuiston alue on paikallisille merkittävä virkistysalue, kosketus erämaiseen luontoon. Se on sallalaisten oman pihapiirin jatke.

Muutokset lakitekstiin

Lakiesitys 1 §:

Kansallispuiston perustaminen

”Itä-Lapin vaaramaiseman, siihen kuuluvien metsien, soiden ja harjujen ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä, luonnonharrastusta, tutkimusta ja opetusta varten perustetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Sallatunturin kansallispuisto.”

Ehdotamme, että 1 § muutetaan seuraavasti:

Itä-Lapin vaaramaiseman, siihen kuuluvien metsien, soiden ja harjujen ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä, luonnonharrastusta, tutkimusta ja opetusta varten perustetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Sallan kansallispuisto.

Lakiesitys 2 §: Ei lausuttavaa

Lakiesitys 3 §:

Rauhoitussäännökset

”Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain 13 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 14 ja 15 §:ssä.

Sallan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain (615/1993) 8

§:ssä tarkoitetussa kunnassa, oikeus luonnonsuojelulain 13 §:n estämättä metsästää kotikunnassaan kansallispuiston alueella.

Kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla sekä Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöillä on kuitenkin kotikunnasta riippumatta oikeus luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvan- varaiseen poistamiseen. Metsästysseuran jäsenellä on oikeus metsästää hirveä kansallispuiston alueella, kun kansallispuisto sisältyy metsästysseuran metsästysalueeseen ja metsästysseura on ollut rekisteröityneenä tämän lain tullessa voimaan.”

Ehdotamme, että 3 § muutetaan seuraavasti

Rauhoitussäännökset

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain 13 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 14 ja 15 §:ssä.

Poikkeuksena luonnonsuojelulain 13 §:n 14 §:n ja 15 §: n koskeviin säännöksiin, Sallan kansallispuistoa koskevat säännökset:

1. Sallan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain (615/1993) 8 §:ssä tarkoitetussa kunnassa sekä Sallan kunnan alueella rekisteröityjen metsästysseurojen jäsenillä oikeus luonnonsuojelulain 13 §:n estämättä metsästää ja liikkua metsästystarkoituksessa kotikunnassaan kansallispuiston alueella. Ulkopaikkakuntalaiselta jäseneltä edellytetään maanomistajan myöntämää metsästyslupaa.

Kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla tai paliskunnan nimeämällä metsästysoikeuden haltijalla sekä Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöillä on kuitenkin kotikunnasta riippumatta oikeus luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraiseen poistamiseen.

Metsästysseuran jäsenellä, huolimatta kotipaikasta, on oikeus metsästää hirveä kansallispuiston alueella, kun kansallispuisto sisältyy metsästysseuran metsästysalueeseen ja metsästysseura on rekisteröity kotikuntana Sallan kunta.

Koiran käyttö metsästyksessä on sallittua.

Edellä mainittujen säädösten estämättä saaliin noutaminen moottorikäyttöisellä ajoneuvolla (moottorikelkka, moottorivene ja mönkijä) on sallittua sekä riistanhoitotöiden tekemiseen ja pienpetojen pyyntiin liittyvä moottoriajoneuvolla liikkuminen paikallisilla ja Sallaan rekisteröityjen metsästyseurojen jäsenillä.

2. Sallan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on Sallan kunnan alueella oikeus kalastaa, kalastuslain 8 §:n mukaisesti ja liikkua näissä tehtävissä LSL 13 § ja 18 §:n estämättä.

3. Edellä mainittujen säännösten estämättä kansallispuiston alueella on paikallisilla asukkailla ja kiinteistöjen omistajilla oikeus luonnontuotteiden keruuseen ja liikkumiseen tätä tarkoitusta varten alueella.

4. Edellä mainittujen säädösten estämättä on paikallisella asukkaalla ja paikallisen metsästyseuran jäsenellä oikeus rantautua Onkamojärveltä ja Latvajärveltä jalan liikkua, kalastaa ja leirytyä sekä tehdä tulet kansallispuiston alueella.

5. Edellä mainittujen säännösten estämättä on maanomistajalla ja vuokraajalla oikeus liikkua ja huoltaa moottorikäyttöisellä ajoneuvolla omistamaansa tai vuokraamaansa kiinteistöä kansallispuiston sisään jäävällä tai siihen rajoittuvalla alueella, mikäli liikkumista on luonnonolosuhteista johtuen vaikea muutoin järjestää.

6. Puiston alueelle tuleva ja siellä oleva metsäautotieverkosto säilytetään liikennekelpoisena. Onkamon tieltä Latvajärven kautta tuleva metsäautotieura ja Aatsingin kylästä tuleva metsäautotieura yhdistetään ja kunnostetaan liikennöitävään kuntoon. Tiealueen välittömään läheisyyteen on mahdollista pysäköidä ajoneuvo. Liikkumiseen kansallispuiston alueella on liikkumiseen oikeutetulla oikeus käyttää kansallispuiston alueelle rakennettuja ja ylläpidettyjä yhteyksiä.

Lakiesityksen 4 §: Ei lausuttavaa.

Esiselvityksessä on tuotu esille sallalaisten kanta: myönteinen kansallispuistolle, mutta paikalliset olemassa olevat oikeudet on turvattava. Oikeuksien turvaaminen tapahtuu lain avulla.

Kestävä kehittäminen ja paikallisten oikeuksien suoja luovat edellytyksiä kansallispuiston ja matkailijoiden sekä etenkin paikallisten asukkaiden hyvinvoinnille.

Onkamon Erä ry:n hallitus

Onkamon Erä ry: lausunnon liite 1: kartta

Purhonen Pasi
Onkamon Erä ry